

שאל סילם

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

גילה - עיה"ק ירושלים

יום א' כ"ג באייר התשפ"ג

הנדון: בדבר אכילת סעודה חלבית בחג השבועות¹

לאנ"ש גילה היקרים,

שלום וברכה!

אודות מצות השמחה בחג, לגברים, כותב אדמו"ר הזקן²: כיצד משמחן ... והאנשים - בזמן שבית המקדש היה קיים, היו אוכלין בשר שלמים לשמחה, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא בין, שנאמר: ויין ישמח לבב אנוש. אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים, ומכל מקום מצוה יש באכילת בשר ביום טוב כיון שנאמר **בו שמחה**. והואיל ואי אפשר לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהיא אכילת בשר שלמים, יש לנו לשמוח בשאר כל מיני שמחות. לכן נהגו להרבות במיני מאכלים ביום טוב יותר מבשבת שלא נאמר בה שמחה, וכן בגדי יום טוב צריכים להיות יותר טובים מבגדי שבת.

ובדרכי תשובה לרב צבי הירש שפירא ממונקאטש³ הביא שאף על פי שאין חיוב מן התורה בשמחה רק בסעודת שחרית של יום טוב, אבל בליל יום טוב השמחה מדרבנן בלבד⁴, עם כל זה גם בלילה מצוה לאכול בשר⁵.

יחד עם זאת, כותב אדמו"ר הזקן בסוף הלכות פסח⁶: נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב ביום א' של שבועות, ומנהג אבותינו, תורה היא, כי הרבה טעמים נאמרו עליו⁷.

וכעת נגש להצעות למעשה:

א. לאכול סעודה אחת חלבית (בערב או ביום) וסעודה אחת בשרית (ביום או בערב):

על פי כל הנ"ל, דוחה בדרכי תשובה את המנהג לאכול סעודה חלבית בליל שבועות או ביום מיד אחר הקידוש (ובנטעי גבריאל⁸ כתב: וכן כ"ק אדמו"ר מלויבאוויטש ... התרעם על המנהג שאוכלים סעודת חלב, שמבטלים הדין של: אין שמחה אלא בבשר).

¹ מכתב זה בא להוסיף כמה פרטים חשובים על מכתב דומה שפרסמתי בשנה שעברה.

² שו"ע אדמו"ר הלכות יום טוב תקטז, ז.

³ סי' פט סק"ט.

⁴ ע"פ שאגת אריה.

⁵ שאלתי את ידידי הגה"ר מיכאל שלמה שיחי' אבישיד, וכך דעתו למעשה.

⁶ שו"ע אדמו"ר סי' תצד, טז.

⁷ דברים אלו הם הקדמה ל"סתירה" הקיימת לכאורה בין המנהג לאכול מאכלי חלב ביום א' של שבועות, לבין המצוה לאכול בשר ביום טוב, וכפי שנראה מהמשך דברי אדה"ז שם: ולפי שמצוה לאכול בשר בכל יום טוב, כמו שיתבאר בסי' תקכ"ט, לפיכך צריכין להזהר שלא יבואו לידי איסור בשר בחלב, ויעשו ככתוב ביורה דעה סי' פ"ח ופ"ט.

⁸ נטעי גבריאל הלכות חג השבועות עמ' קא בהערה ח'.

שאל סילם

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

ב. לאכול סעודה חלבית אחר קידוש היום, וסעודה בשרית שעה לאחר מכן⁹:

וכן כותב בדרכי תשובה שם שלאכול אחר הקידוש סעודה חלבית עם לחם, לברך ברכת המזון, ולאכול סעודה בשרית אחרי שעה, היא קצת כבירה שאינה צריכה¹⁰.

ג. לאכול סעודה חלבית אחרי הקידוש עם מיני מזונות, וסעודה בשרית שעה לאחר מכן:

לכן מציע בדרכי תשובה שם, למעשה, לאכול את מאכלי החלב כסעודת עראי עם מיני מזונות, אחר הקידוש של הבוקר, ולאכול סעודה בשרית עם לחם אחרי יותר משעה, ואחרי שחצץ את שינוי משיירי הגבינה.

אך ברצוני לציין את הבעיה שבהנהגה זו:

על פי דברי אדמו"ר הזקן בסדר ברכת הנהנין¹¹, יוצא כי:

1. האוכל שיעור של 4 ביצים של פת הבאה בכיסנין¹² ושבע (ואפילו אם שבע בזכות העובדה שאכל לפת יחד עם הפת, ולא מן הפת עצמו בלבד), צריך ליטול ידיו בברכה לפני אכילת הפת הבאה בכיסנין, ולברך המוציא וברכת המזון.

2. האוכל פחות מ-4 ביצים של פת הבאה בכיסנין אך שבע (אפילו אם שבע בזכות הלפתן שאכל יחד עם הפת) נכנס לספק, וצריך ליטול ידיו ולאכול את סעודתו עם פת גמורה, וממילא יתחייב בנטילת ידים וכו'.

והרי 4 ביצים הוא נפח, ולא דוחסים את הפת לשער את הנפח¹³, כך ש-2/3 של לחמניה מזונות כבר מהווים 4 ביצים של פת הבאה בכיסנין!

על פי זה, ה"פתרון" של סעודה חלבית מזונות הוא אכן פתרון רק למי שיאכל פחות מכדי שביעה, מה שלא מצוי בסעודות החג בה רבים המטעמים! (או שיאכל פסטה וכד', ולא פת הבאה בכיסנין, אך בזה, מאבד את המעלה הנזכרת ברמ"א של שני הלחמים¹⁴, ולכן אין זה מהווה כ"כ פתרון).

ד. לאכול סעודה חלבית אחר קידוש היום, ובשר ללא סעודה שעה לאחר מכן:

ולכאורה, קיים פתרון אחר, והוא לעשות אחרי הקידוש סעודה חלבית עם לחם, ולאחר שעה או יותר, לאכול בשר מחוץ לסעודה. אך גם "פתרון" זה לוקה בחסר, כי הרי כותב אדמו"ר הזקן

⁹ הכי מוקדם - שעה לאחר סיום אכילת המאכל החלביים.

¹⁰ ידידי הגה"ר אלי שיחי פולטורק העיר לי: לכאורה חשש הדרכי תשובה לא קיים לפי אדמו"ר הזקן, שמדגיש שכשם שמצוה למעט בברכות שאינן צריכות, כך מצוה להרבות בברכות הצריכות; וכל שעושה הפסק גמור בין הסעודות, לית לן בה, ולא כהפוסקים שחוששים לברכה שאינה צריכה כשיכול להסתדר בלי זה (הגאון מליסא ועוד).

¹¹ סדר ברכת הנהנין פ"ב ה"ב וה"ג.

¹² עליו מברכים מזונות כשאוכל ממנה פחות מכמות של 4 ביצים.

¹³ כפי שביארתי באריכות בקונטרס הפת לשיטת אדמו"ר הזקן.

¹⁴ רמ"א סי' תצד סו"ג.

שאל סילם

רב קהילת חב"ד בגילדה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

בהלכות ברכת המזון¹⁵: וביום טוב נאמר: ושמחת בחגך, ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם ... שהלחם הוא עיקר הסעודה, שכל סעודה נקרא על שם הלחם". ועי' בלוח יומי הלכה למעשה לחג השבועות התשפ"ב, שם¹⁶ כותב הרה"ג הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א, אב"ד בד"צ דק"ק קראון הייטס: וכבר העירו מדיוק לשונו דאדה"ז שם שלא כתב: אין שמחה אלא בלחם, כי אם: אין שמחה בלא אכילת לחם, ויש לפרש כדברי המעדני יום טוב (שכתב, על רא"ש ברכות פ"ז סכ"ג סק"ז, דעיקר שמחה בבשר הוא עם הפת) שהקביעות שאוכל הלחם בתוך הסעודה גורמת לשמחה שמצד הבשר.

כל הנ"ל מסביר להפליא את מנהג הרבי המובא בספר מעשה מלך¹⁷: אחרי התפילה בב' הימים¹⁸, מקדש ואוכל מאכלי חלב (מיני "מזונות" וכוס תה עם חלב)¹⁹, ורק כעבור שעה סועד סעודת יו"ט (עם בשר).

ע"פ כל הנ"ל, נראה להציע אחד הפתרונות הבאים:

פתרון א: לקיים את מנהג כ"ק אדמו"ר - אך דבר זה מחייב לאכול את הסעודה החלבית שאחר קידוש היום בשיעור שאינו מגיע לכדי שביעה.

פתרון ב: לאכול סעודה חלבית על פת גמורה, ולאכול את הסעודה הבשרית לאחר כמה שעות²⁰. יש לציין שהשנה, בה חג שבועות חל ביום שישי, צריך יהיה להקפיד לכתחילה להתחיל את הסעודה הבשרית לפני תחילת השעה העשירית²¹, היינו לפני השעה 16:00.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ושכבר השנה נזכה לקיים את מצות שמחת יום טוב באכילת שלמים כדבעי, בהתוועדות רבתי על שלחנו של כ"ק אדמו"ר משיח צדקנו!

שאל סילם

¹⁵ שו"ע אדמו"ר סי' קפח ס"י.

¹⁶ לוח יומי הלכה למעשה – שבועות התשפ"ב – עמ' מ"ג הערה 192.

¹⁷ מעשה מלך הוצאת ממש ה'תשע"ג עמ' 225.

¹⁸ דבר זה באמת מחודש. אך עי' שם בהערה 12: הוראה לרבים: שיחות קודש תנש"א ח"ג עמ' 269: מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות דוקא ביום הראשון שאז קוראים עשרת הדברות.

¹⁹ ופשוט כי כ"ק אדמו"ר מה"מ אוכל פחות מכדי שביעה!

²⁰ ולהעיר: למנהגנו שהתפילה לאחר ליל לימוד היא אחרי שהלכו לישון מספר שעות (אחר עלות השחר) - עי' אג"ק אדמו"ר ח"ג עמ' תל"ד - הרי שמשך הזמן שבין סוף תפילת מוסף, לבין סוף היום, מועט, יחסית לזמן הרב שיש לבני רוב העדות, המתפללים בהנף החמה לאחר ליל לימוד.

²¹ כל זה לכתחילה בלבד, עי' שו"ע אדמו"ר סי' רמט ה"ז.

שאול סילם

רב קהילת חב"ד בגילה - עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

